

GORBACIOV - LIDER SUPREM ÎN „DEMOCRATIA SOVIETELOR“

La 25 mai 1989, o știre obișnuită în pagina de externe a Scînteii anunța că M.S. Gorbaciov a fost reales în funcția de președinte al Sovietului Suprem al URSS. Instituția creată de Lenin reprezintă puterea executivă în URSS și, totodată, „expresia democrației sovietelor”.

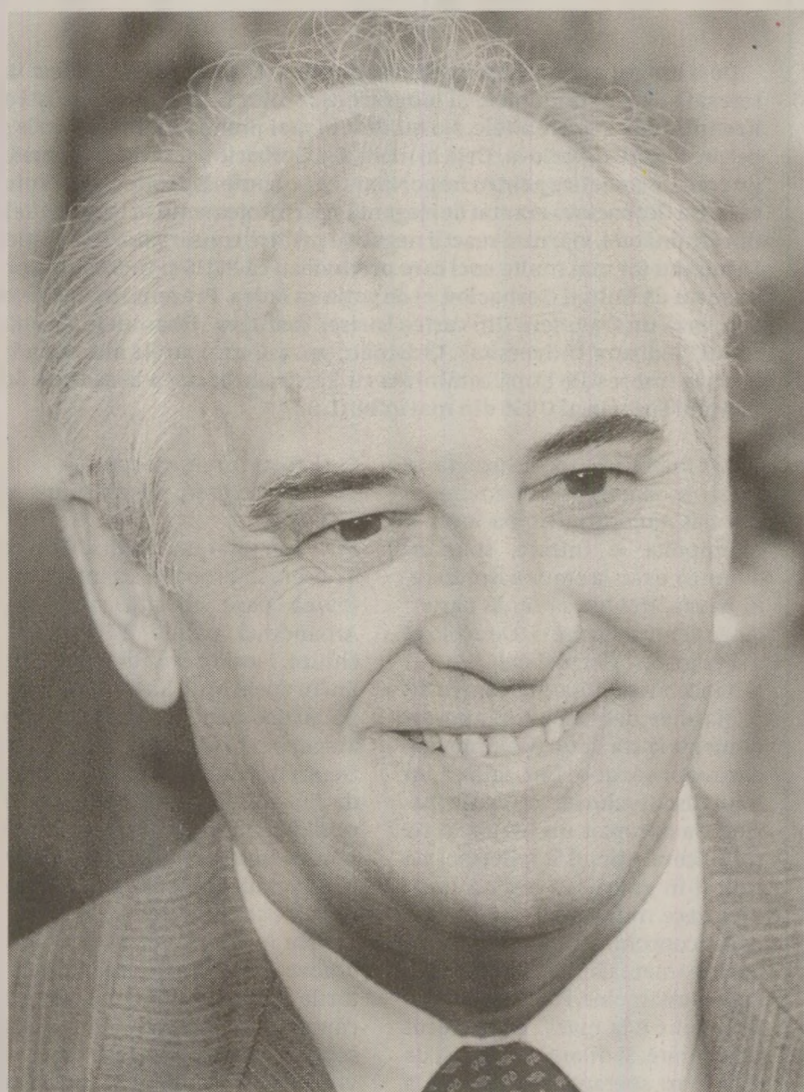
Omul despre care se spune că a distrus comunismul, era în mai 1989 întruchiparea puterii absolute la Kremlin. Ajunsesse aici prin selecții de cadre și simpatii nedecarate în discursul sovietic oficial.

Din Caucaz la Kremlin

Mihail Sergheevici Gorbaciov a fost singurul lider sovietic născut după Octombrie Roșu (1917), revoluția care a adus comunismul în Rusia. Deși „produs” al noii ideologii, Gorbaciov este totodată gromarul ei: al șaptelea și ultimul secretar general al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică (PCUS), din 1985 până în 1991, și ultimul președinte al Uniunii Sovietice a Republicilor Socialiste (URSS), din 1990 până în 1991. De numele său se leagă trei evenimente importante: reforma internă (perestroika), sfârșitul războiului rece și dizolvarea URSS.

Pe scurt, eticheta aplicată lui Gorbaciov astăzi este cea a omului care a distrus comunismul. Cel puțin în ziua în care a fost ales secretar general al PCUS (11 martie 1985), cu siguranță nu distrugerea comunismului îi era obiectivul, ci reformarea. Dovadă este faptul că începând cu 1952, când a primit carnetul de membru, Mihail Gorbaciov nu s-a deosebit cu nimic de înaintașii săi. A avut o ascensiune lentă, dar liniară: de la prim-secretar al organizației de tineret a partidului din provincia natală - Stavropol, trecând prin cea de prim-secretar al partidului pentru Stavropol în 1966, membru al Comitetului Central (CC) al PCUS în 1971, secretar pentru agricultură la CC în 1978, membru al Biroului Politic al CC în 1980.

Conform uzanțelor în sistem, ascensiunea s-a făcut în umbra unor grefi ai partidului: Mihail Suslov, ideologul-șef al PCUS și Iuri Andropov, directorul KGB. După toate aparențele, afecțiunile renale ale celor doi i-au trimis în Caucazul de Nord, regiune bogată în ape minerale și toto-

În epocă se zvonea că pața de pe fruntea lui Gorbaciov e semnul anunțat de cărțile sfinte pentru cel ales să schimbe lumea FOTO: AFP/MEDIAFAX

dată fief al tănărului și energicului politician sovietic, Mihail Gorbaciov. Desigur, nu doar faptul de a fi favorizat al unor lideri cu influență a contribuit la alegerea în funcția supremă ci și datele sale de personalitate. Pe lângă acestea, „tinerețea” în raport cu demnitarii sovietici (în 1985 avea 54 de ani!), precum și călătoriile în străinătate (printre care Marea Britanie, Franța) au dat speranțe că va fi „omul providențial” în ieșirea URSS din „epoca stagnării” inițiate de Brejnev.

În mai puțin de trei ore de la anunțul decedului lui Cernenko - fapt unic în toată istoria URSS-ului - M.S. Gorbaciov a fost ales secretar general al CC al PCUS.

terii economice”) și „democratizare”. Astăzi, cunoscute sunt doar primele două.

Ce au însemnat ele? Potrivit definiției date în 1986, perestroika denumea un pachet de reforme socio-economice, ghidate după principiul leninist al supremației partidului comunist. Perestroika a presupus însă și o liberalizare a cuvântului, a gândirii și a religiei, dublată de componenta „transparenței”.

Altfel spus, prin perestroika și glasnost Gorbaciov urmărea două lucruri oarecum contradictorii: reformele economice și politice inițiate și dirijate de partidul comunist. Au determinat în politica internă măsuri legislative fără precedent. În 1987 a fost votată, bunăoară, legea asupra întreprinderilor de stat prin care directorii câștigă autonomia financiară (și alegeau furnizorii și fixau prețul de vânzare). Iar anul următor s-a votat o lege împotriva alcoolismului! Deși bună în intenție, va fi dezastruoasă - ca imagine internațională și capital de simpatie... sovietică! Prin creșterea prețurilor la băuturile alcoolice, pofta de alcool n-a scăzut. Însă, potrivit lui Alexandru Iakovlev (considerat primul sfetnic al noului lider), statul a pierdut peste 100 de miliarde de ruble prin proliferarea pieței negre. În 1989 a fost votată o lege care a permis decollectivizarea parțială a agriculturii. Țăranii au primit dreptul de a așeza pământul pentru o perioadă de 50 de ani.

În sens politic, reformele au încurajat libertatea de expresie. Fapte simbolice au devenit eliberarea lui Andrei Saharov (1986) și al altor 240 de disidenți. Gorbaciov a susținut și încurajat criticile stalinismului: victime notorii ale terorii lui au fost reabilitate (Buharin, Zinoviev, Kamenev), iar în ianuarie 1989 Asociația „Memorial” a primit sarcina de partid a studierii Gulagului.

Ținta nu era doar reforma internă, ci și pe cea externă. Mihail Gorbaciov a promovat reducerea bugetului militar (fusesse 20% din bugetul URSS!), negocierile pentru dezarmarea și încheierea retragerii armatei sovietice din Afganistan (1989).

(Continuare în pag. a II-a)

Perestroika și glasnost

Este foarte posibil ca fiecare lider de la Kremlin să fi avut o viziune despre ce însemna „epoca stagnării”. În ce-l privește pe proaspătul secretar general, se pare că era convins de adâncirea prăpastiei între pretențiile URSS de superputere mondială și dezastrul economiei proprii. Nu viziunea asupra partidului unic ori credința în comunism l-ar fi distanțat de ceilalți, ci angajarea în reforme, declarată oficial după al 27-lea congres al PCUS (februarie 1986). Cuvintele lor cheie au fost perestroika („restructurare”), glasnost („deschidere”), uskorenie („accelerarea creș-

Ce mult te-am urât, Raisa!

La 25 mai 1989, Mihail Sergheevici Gorbaciov era reales în fruntea Sovietului Suprem, la capătul unei campanii electorale animate. Liderul de la Kremlin se simțea atât puternic, cât și multumit. Deoarece, încă de la alegerea sa ca secretar general al PCUS, în 1985, și până la accentuarea procesului de perestroika avusese alături un susținător de nădejde: soția sa, Raisa Maksimovna Gorbaciova. Nu aceeași putere și multumire se simțea la București. Realegerea lui Mihail Sergheevici nu îl lăsa rece pe Nicolae Ceaușescu (mai ales că îi trezea amintirea furtunoasei vizite din coincidență, tot 25 mai, dar 1987, a liderului sovietic în România), dar nici nu îl agita prea tare. Pe Elena Ceaușescu însă, structură agresivă din naștere, nu o lăsa rece. Pentru ea, ceea ce tocmai se întâmpla în URSS însemna și mai multă influență pentru mondena Raisa Maksimovna. Iar acest lucru o enerva.

Ca nuca-n perete, ca blinia fără straturi, ca fata fără zestre, așa o avea la inimă Elena pe distinsa doamnă (câci nu prea avea aer de tovarășă) Raisa. De unde ura, mai bine zis, invidia? Lăsând momentan la parte faptul că stupul vrășmașiei își ieșise

JURNALE PERSONALE

25 MAI

Cu un sac de știri de la București: Ioana Ieronim. Stăm împreună până la 1 dimineața. E febrilă cum n-o mai văzusem: are prea multe de spus.

La întâlnit pe Pleșu în ajunul mazării lui în provincie. Au stat de vorbă pe stradă. 40 de colegi de la Institutul lui au semnat o petiție să fie reintegrat. Directoarea a... rupt-o în bucăți. El continuă să fie urmărit și supravegheat.

Dinescu: se face colectă de bani prin institute și redacții, bani fiind duși la socri. Strada lui Dinescu e supravegheată din capătul ei, și nimeni nu mai poate ajunge la el. I-s-ar oferi slujbe în

din mătă în 1987, aversiunea avea mai multe „substraturi”, pornind chiar de la ceea ce însemna Raisa ca persoană. Teoretic n-ar fi avut de ce să o urască, deoarece, pe alocuri, aveau caracteristici biografice comune, dacă e să luăm în considerare că în popor (poporul sovietic, desigur) se spunea că Raisa e prea autoritară și dedulcitată puterii, iar de la numirea lui Gorbaciov ca secretar general al PCUS, în 1985, niciodată, în URSS, soția unui conducător suprem nu fusese atât de implicată în jocul puterii. Elena Ceaușescu ar fi putut fi multumită. Însă, dacă a fost acuzată adesea de lipsă de feminitate, iată că motivul urii ei mergea, printre altele, pe unul dintre banalele principii ale feminității: Raisa era mai bine îmbrăcată! Cum să concurezi, tu, Elena, cu cea pe care presa italiană, de exemplu, o numea „La risposta russa a lady Di”? Savantul de renume mondial pâlea în fața stilului celei care era considerată cea mai elegantă primă doamnă din istoria URSS (toate soțiile diplomaților sovietici încercau să o egaleze la capitolul elegantă vestimentară).

(Continuare în pag. a II-a)

provincie, pe care le-ar refuza: cere să fie reintegrat la România literară. L-a văzut și pe Hăuică. Nu e vizibil urmărit, dar la câteva zile după întoarcere i-s-a tăiat telefonul (veneau mereu reparatori pentru „deranjamente”). Hăuică se instala ziua în treagă la Secolul 20, unde acum încearcă să scoată un număr. Situația lui, ca și a lui Doinaș, e cea mai paradoxală: au funcții de răspundere, nedispunând de drept de semnătură. Poemele lui Doinaș au fost scoase din Secolul 20 de același Velescu care dăduse drumul romanului lui Buzura. O juristă i-ar fi confirmat că Desliu a fost cu adevărat internat. Ar fi avut deci dreptate Goma.

(Continuare în pag. a II-a)

JURNALUL ZILEI

În prima zi a ultimei săptămâni din Florar, românii serbau a treia aflare a capului Sf. Ioan Botezătorul. În acea zi de sărbătoare, cunoscută în popor și sub numele de Ioan Fierbe Piatră, oamenii li se recomanda să nu lucreze, pentru a fi feriți de furtună, fulger, trăsnet și foc. La ordinea zilei în agricultură era întreținerea culturilor, prilej pentru „întreceri socialiste” între CAP-urile patriei. Teatrul din Reșița aniversa 40 de ani de existență.

Ziua lui Ioan Fierbe Piatră

La 25 mai se serba a treia aflare a capului Sf. Ioan Botezătorul, care marca totodată și începutul sărbă-

torilor tradiționale ale verii. În biserici, preoții vor fi predicat despre Sfântul Ioan, tânărul sărac ademenit de o femeie foarte frumoasă, căruia Dumnezeu îi preschimbăse capul cu al unei oi, pentru a-l feri de păcat. Capul tăiat și lepădat de fecior, a fost descoperit, spune tradiția, într-o zi de 25 mai. De atunci Biserica serbează Aflarea capului Sfântului Ioan Botezătorul. Sărbătorii se mai spune în calendarul popular și Ioan Fierbe Piatră, cunoscut ca apărător de rele și durere.

De ziua lui, oamenii li se recomanda să nu lucreze, pentru a fi feriți de furtună, fulger, trăsnet și foc.

(Continuare în pag. a II-a)

„Perestroika” și efectele KGB

În mod paradoxal, originea fenomenului ce-a declanșat prăbușirea lagărului comunist se află într-un proiect supus atenției Președintelui CC al PCUS de către Lavrenti Beria. Șeful NKVD-ului îl prezentase la numai câteva zile după moartea lui Stalin.

Faimosul șef al serviciilor speciale sovietice propusese în martie 1953, printre altele, lichidarea Gulag-ului, emanciparea mediilor de informare, reunificarea Germaniei. Dacă asemenea măsuri ar fi fost atunci adoptate, mult mai devreme s-ar fi destrămat sistemul comunist.

„Incubatoarele perestroikăi”

Nu întâmplător, peste mai bine de patru decenii, inițiativa reformelor aparține tot vărului serviciilor speciale sovietice. Elita lor fusese, de altfel, unicul microgrup profesional capabil să acumuleze informații reale despre economia națională și să aibă acces la informația din exteriorul sistemului. Însuși nucleul partidului era controlat indirect prin puterea informației și direct, prin mijloacele de supraveghere la care erau supuși, fără excepție, toți liderii comunisti sub pretextul protecției lor. Astfel că fostul șef KGB Iuri Andropov după ce ajunsese în funcția de lider al PCUS (1982-1984) a creat, după expresia cercetătoarei Françoise Thom, „incubatoarele perestroikăi”.

Pe temelia lor s-a construit ceea ce mediile occidentale și americane de informare au numit perestroika lui Gorbaciov.

La finele deceniului nouă, Gorbaciov însuși apreciasse public KGB-ul

„mai puțin ca o amenințare, cât ca un sprijin” pentru reformele sale.

Înapoi la Lenin!

Începută cu lozincă „glasnost” (transparentă), inspirată din teza leninistă a reflectării realității de către mijloacele de informare (lozincă lansată de succesorul lui Andropov, Constantin Cernenko, într-un discurs prilejuit de jubileul primului congres al Uniunii Scriitorilor Sovietici), perestroika a demarat în 1987.

Ideologic, mișcarea reformatoare apare ca încercare de restaurare a tezelor leniniste. Însăși ideea conducerii partidului de către intelectuali („competenți”) era o reciclare a lor. Iar economic, se încercase o revenire la NEP-ul leninist (1921-1924).

Public s-a dezvoltat teoria complexității reformelor economice cu schimbări politice. Credibilitatea a dobândit acestea prin eliberarea multor deținuți politici și facilitarea formalităților de emigrare pentru cetățeni sovietici. De reținut că reformarea societății sovietice nu viza pluripartidismul. Gorbaciov fusese explicit în acest sens. „Noi nu simțim nevoia unui pluralism burghez, declarase el în ședința Biroului Politic al PCUS de la 15 octombrie 1987. Avem pluralismul socialist pentru că ținem seama de interesele diferite ale oamenilor și de diversitatea punctelor de vedere.”

Din februarie 1987 devenise activ Clubul „Perestroika”, fondat sub patronajul Institutului de economie matematică. Bomba ce-a detonat economia sovietică planificată și centralizată a fost însă „legea întreprinderii”.

În vara lui 1987 a apărut și primul fenomen neprevăzut de reformatori, numit de către istoricul Helene Carrere d'Encausse „trezirea națunilor” desemnate uniformizant cu termenul de „popor sovietic”. În iulie 1987, o mulțime de tătari au manifestat la Moscova. La 23 august, au ieșit și balticii în stradă cerând demiterea pactului Ribbentrop-Molotov. În septembrie s-a creat Clubul culturalogic ucrainean ce-și propunea restabilirea adevărului despre istoria Ucrainei. În toamnă, au izbucnit tulburări în Karabah, iar belorușii și-au comemorat victimele din anii lui Stalin.

Reciclarea strategiei de „front popular”

Moment de ruptură în conducerea partidului sovietic a fost conferința PCUS din iulie 1988. Pentru a grăbi eliminarea conservatorilor din nucleul partidului, Gorbaciov i-a forțat pe înalții activiști să accepte alegerile în Sovietul Suprem pe baza unor candidaturi supuse votului liber. În esență, și această „democrație” de partid unic însemna revenirea la formula leninistă a congresului sovietelor, conceput ca vastă adunare națională aleasă de popor.

Pe fondul divergențelor dintre „aparaticki”-i de partid, Aleksandr Iakovlev - unul dintre artiștii politici ai lui Gorbaciov - a venit cu altă strategie. În martie 1988, a adunat într-o vilă de la periferia Moscovei un mic grup de apropiați. Aici au fost apoi stabilite rădăcinile „fronturilor populare” sau naționale.

(Continuare în pag. a II-a)

JURNALUL OMULUI SIMPLU

CALENDAR

25 mai (Joi)
Soarele a răsărit la 5:38, a apus la 20:47
Luna a răsărit la 1:05, a apus la 10:39
Sărbătoare creștină: † A treia aflare a capului Sf. Ioan Botezătorul

S-a întâmplat la 25 mai 1989

● În capitala RDG au început convorbirile dintre Erich Honecker, secretar general al CC al PSUG, președintele Consiliului de Stat al RD Germane, și Joaquim Alberto Chissano, președintele Republicii Populare Mozambic. Au fost analizate aspecte ale relațiilor bilaterale, probleme de interes regional și internațional.

● Negocierile sovieto-americane privind reducerea cu 50% a armamentelor strategice urmau să fie reînnoite la 19 iunie, a anunțat la o conferință de presă James Baker, secretarul de stat al SUA.

● Lucrătorii de la serviciile meteo din Londra au declanșat o grevă de 24 de ore la chemarea sindicatului de ramură, în sprijinul revendicării privind îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă.

Era pentru a patra oară în ultimele luni când se declanșase o mișcare revendicativă a muncitorilor din acest sector.

Roxana VINTILĂ

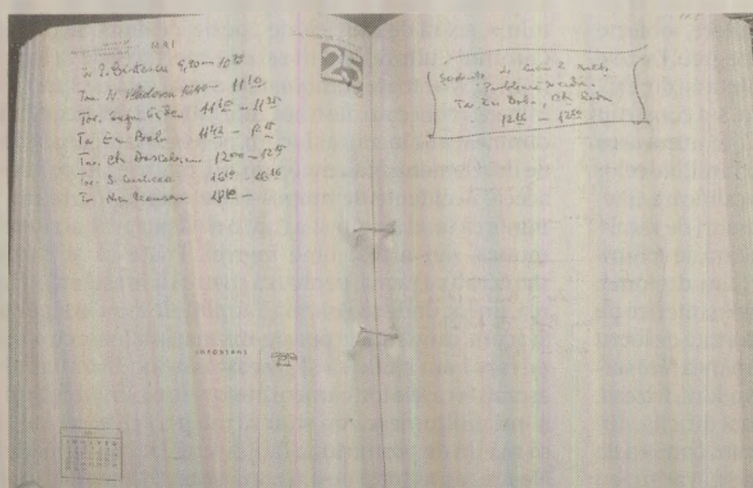
Meseria de miner - brățară de aur

În 1989, Șerban Gheorghe avea 45 de ani și era șef al Oficiului forță de muncă, Brăila. „Eu eram cel care recruta forță de muncă. Veneau tinerii puhoi la mine. Cum terminau școala, cum se înființau. Iar eu încercam să-i ajut pe fiecare în parte, în funcție de calificarea pe care o avea. Nu lăsam pe nimeni pe dinafară. Nici nu trebuia. Mișcarea noastră era să le găsim locuri de muncă. Numai de-lincvenților, celor care aveau antecedente penale, nu puteam să le găsim nimic, de fapt, nici nu erau trimiși la oficiu. Pentru ei, conducerea avea altceva pregătit, nu eu eram cel care se ocupa de acești oameni. Majoritatea celor care veneau la mine dozeau să se facă mineri. Era o meserie destul de bine plătită. Se dădeau sporuri, și parca nu era așa periculos cum a devenit acum. Țin minte că în 1989 am fost în Valea Jiului de 16 ori cu câte 100 de oameni odată. Aveam sarcini precise și nu plecam înapoi, în Brăila, până nu mă asiguram că totul este ca la carte. De obicei mergeam cu trenul, câteodată și cu automobile, câte trei odată, că nu aveam loc toți într-unul. De-ndata ce ajungeam acolo, fiecare viitor ortac primea lenjerie curată, se întâmpla de cele mai multe ori să fie nouă. Masa pe zi costa 25 de lei, iar mâncarea era foarte bună. E important să premești în fiecare zi mâncare caldă. I întrebam pe veterani dacă sunt probleme. Mă cu-

noștea, ca printre ei erau și brăileni aduși tot de mine. De-a lungul timpului, am constatat că foarte mulți oameni au hotărât să-și aducă familiile sau să-și întemeieze familii, acolo în Valea Jiului, în Valea de Brazi, Câmpu' lui Neag. Locuri foarte frumoase... Înainte de a intra în subteran, toți erau obligați să facă un stagiu de pregătire, de instruire, în care erau învățați cum să folosească echipamentul, exista și o parte teoretică, care se făcea temeinic, pentru a evita problemele. Dura aproape două săptămâni. În adâncuri puteai intra numai după ce semnai fișa ca ți-ai luat echipamentul, lanterna, casca. La ieșire, la fel. Trebuia să semnezi ca să se știe că toți cei care au intrat în mină au și ieșit. Și eu am intrat de multe ori în subteran. Erau foarte multe detectoare de gaze, oamenii erau parcă mai vioași, cântau, spuneau glume. M-am înțeles foarte bine cu ei. Luam masa împreună la cantină, dormeam în aceleași condiții, în aceleași încăperi ca și ei, mergeam pe munte. Fantastic era să-ți auzi numele strigat cu bucurie atunci când te vedeau minierii pe care îi aduseseră acolo, la peste 500 de metri adâncime. Am constatat de-a lungul timpului că ortacii sunt oameni foarte curajoși și onești, cu frica lui Dumnezeu. Poate și de aceea, am încercat de fiecare dată să-i ajut.

(Continuare în pag. a II-a)

Agenda Elenei Ceaușescu

Cu fosta-i noră și-a deschis ziua de birou Elena Ceaușescu, iar cu fiul cel mic a încheiat-o.

Poliana Cristescu are înregistrată prezența la Cabinetul 2 între orele 9:40 și 10:30. Nicu Ceaușescu, prim-secretar la Sibiu, a intrat la 18:10 în biroul mamei sale. Despre relațiile acestui triunghi Nicu-Elena Ceaușescu-Poliana au mulți lucruri contradictorii de povestit. La cununia lor civilă - oficiată în casa din București unde locuia Nicu -, din partea părinților mirilor nu fusese prezentă decât Elena Ceaușescu.

După spusele unor martori, mirele își repudiasse verbal mireasa chiar cu ocazia felicitărilor de nuntă. I-o arunca apoi în brațe maică-si cu orice prilej, de față cu oricine s-ar fi nimerit. Se duceau, bunăoară, „la curte” la Petrești împreună cu „mamă-mare” - mama Elenei Ceaușescu, care avusese grijă, ca orice bunică iubitoare, de nepoți. Orice ar fi lăudat-o acolo pe Poliana, Nicu îi replica fără jenă: „Ți place? Ia-o tu!”. La cererea Tovarașei, pe biroul ei apăreau fotografii cu episoade

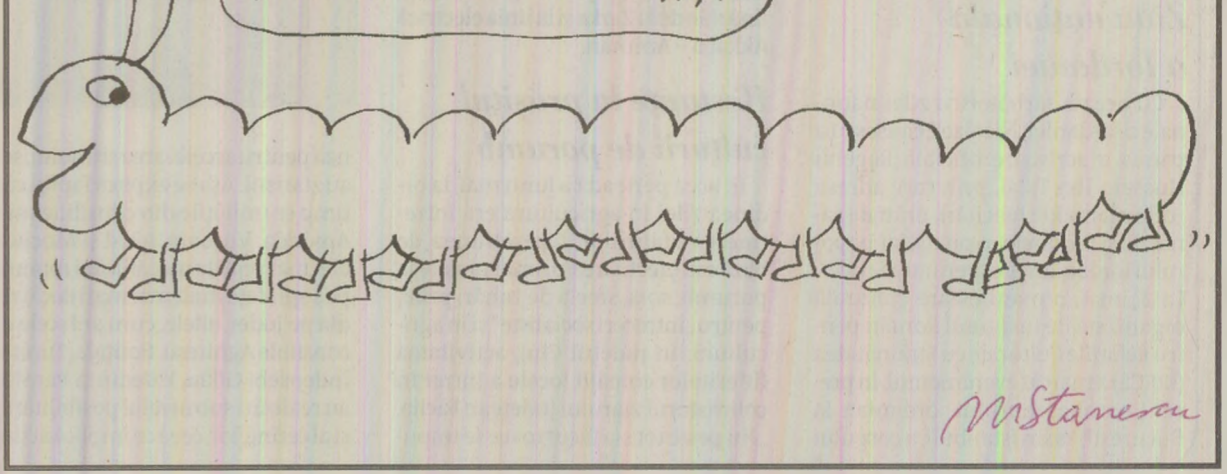
din escapadele lui Nicu. Deși, după atribuțiile ce decurgeau din funcțiile lor, nu avea dreptul la asemenea informații făcute Elenei Ceaușescu, zeci de ofițeri și informatori de Securitate alcătuiau dispozitivele ce înregistrau servență cu servență amorulilor notorii și cele episodice ale bărbatului care reprezenta partida absolută din România acelor ani.

Putea fi oprit? Ceaușeștii scăpaseră de ilegalității lui Dej pe motiv de imoralitate și infidelități conjugale. Dar de arma „Codului eticii și echității socialiste”, crotită de „ăi bătrâni”, nu se temea nimeni din „gașca lui Nicu”.

Altfel, în înregistrarea funcționarului, la Cabinetul 2 a fost frecuzul obișnuit. Fuseseră primiți Curticeanu, Suzana Gădea, Bobu, Dăscălescu și un anume N. Vlădescu. Cum obișnuitul de-acolo presupunea cel puțin o ședință pe zi, putem conchide normalul cu precizarea ședinței de lucru la săliță (între orele 12:16 și 12:50, probleme de cadre și prezența lui Emil Bobu și Constantin Radu).

Lavinia BETA

CA SĂ IESIM
DIN SITUAȚIA ASTA,
AR TREBUI
SĂ PUNEM, TOTI,
MÎNA-DE-LA MÎNA...

„PERESTROIKA” ȘI EFECTELE KGB

Felix Dzerjinski (1877-1926), a fondat CEKA în anul 1917

Iuri Andropov (1914-1984), fost șef al KGB, creatorul „incubatoarelor perestroiki” FOTO: AFP/MEDIAFAX

(Urmare din pag. 1)

„Problemele dezvoltării socio-economice pot fi cel mai bine soluționate prin intermediul fronturilor naționale”, a declarat, ulterior și public, Alexandr Iakovlev.

Și tactica aceasta era însă o revenire la metodele de succes patentate în laboratoarele serviciilor speciale sovietice. Prin tactica „frontului popular” fusese infiltrat, după război, calul troian al Kremlinului în viitoarele țări europene sovietizate. Kremlinul fusese centrul de dirijare a aparențelor democrației ce-i adusesse pe comuniștii la putere în București, Budapesta, Praga, Sofia ori Varșovia prin tactica de „front popular”.

Metoda suferise câteva ajustări și adaptări la prezentul anilor '80. Spre exemplu, mai implicai în facerea și propaganda „fronturilor” – ce au conferit aparența democrației schimbărilor – au fost liderii de opinie scriitori, actori, oameni de cultură. Astfel că, în mai puțin de o lună de la întălnirea prietenească, organizată de Iakovlev, plenurile scriitorilor estonieni și lituanieni au lansat public ideea fronturilor naționale ce sprijină perestroika.

Și în Moldova, „revoluția a început cu o revoluție a scriitorilor”, a spus mai târziu Mircea Druc referindu-se la RSS Moldovenească. Dar naționalismul, mult timp reprimat de politica sovietică, a găsit o breșă în aceste „fronturi” create întâi în republicile sovietice, explodând ulterior ca un cazan supus la prea mare presiune.

Ațiunea „Memorial” și tehnica „șapului ispășitor”

Pe acest fond socio-politic, serviciile speciale sovietice au orchestrat la scară largă și manipularea numită „tehnică șapului ispășitor” focalizând interesul și dirijând furia multimei asupra nomenclaturii și stalinismului.

În septembrie 1987, adresându-se ofițerilor superiori din KGB, Filip Bobkov, unul dintre capii lor, estima: „Ar fi poate util să se publice parțial arhivele de care dispunem. Pe de o parte, vom ajuta partidul la formarea unei opinii publice sănătoase. Pe de altă parte, societatea va înțelege mai bine acțiunile noastre, muncitorii se vor convinge că ele sunt necesare...” Con-

secință a unor astfel de proiecte – este mi Fraicoise Thom în „Sfășturile comunismului” – a fost și fondarea grupului „Memorial” (1988) ce-și propunea reabilitarea victimelor stalinismului în URSS.

Altă direcție menită anihilării violenței și frustrărilor multimei a fost tentativa restaurării ortodoxiei ca „religie oficială a statului”. KGB-ul s-a declarat, de asemenea, implicat, „Sarcina organelor KGB-ului este de a face deosebire între religie și clericalismul militant, între activitatea religioasă autorizată și subversiunea ilegală”, declarase generalul Cebrikov la început de aprilie 1988. Curând, Gorbaciov l-a primit pe patriarhul Pimen. Bisericii ortodoxe le-au fost restituite bunurile confiscate, iar liderii comuniști sovietici s-au trezit dintr-o dată la credință. Uitaseră de ateismul declarat, făcând crucea largă și mătâni adânci în fața operatorilor TV.

După tonul Moscovei

Deprinși să imite schimbările inițiate la Kremlin, alți conducători din lagărul socialist s-au grăbit să urmeze tonul Moscovei. Așa se face că în iulie

1987, Todor Jivkov a publicat un program pe aceeași linie însă atât de radicală și-a atras chiar reproșurile lui Gorbaciov. De necezur ar părea azi, dar liderul sovietic l-a criticat pe cel bulgar că pune în pericol rolul conducător al partidului și așează o orientare „prea occidentală”. În Ungaria, premierul Karoly Grosz a anunțat „dialogul cu opoziția”. Ofițeri ai serviciilor speciale poloneze au propus unor lideri ai Solidarității suport logistic în organizarea grevelor precum și mijloace de tipar și difuzare a presei de opoziție. În varla lui 1987, Marcus Wolf, șeful Stasi, a criticat într-un interviu anumite fenomene sociale ale țării sale.

În ce măsură perestroika a fost concertată în întreg lagărul socialist, vor dovedi, probabil, documentele ce-au fost păstrate pentru arhive. La 20 decembrie 1987, cu ocazia celei de-a 70-a aniversări de la crearea CEKA, președintele KGB, Victor Cebrikov, anunțase însă: „Dată fiind situația politică, vom continua să perfecționăm acțiunea noastră comună cu organele de securitate din țările socialiste surori. Vom acționa în strânsă legătură cu ele”.

Lavinia BETA

Gorbaciov – lider suprem în „democrația sovietelor”

(Urmare din pag. 1)

Fără precedent în istoria relațiilor sovieto-americane, Gorbaciov a avut pe durata mandatului șase întâlniri la vârf cu președintele Ronald Reagan și cu succesul acestuia, George H.W. Bush. Prietenia sovieto-americană și declarațiile de non-intervenție în „tărilor frățești” au fost urmate de anunțul sfârșitului „războiului rece” după întâlnirea dintre Bush și Gorbaciov la Malta (2-3 decembrie 1989). În consecință, Mihail Gorbaciov a primit premiul Nobel pentru pace (1990).

Trezirea popoarelor

Puse în oglindă, reforma economică nu a convins la fel de mult ca și cea

politică. Dacă obiectivul de reducere a sărăciei și creșterea productivității rămâne sub semnul controversei, „transparența” a permis, în schimb, rediscutarea chestiunii naționalităților. Considerată, din vremea lui Stalin, definitiv „lichidată”. Rând pe rând, republicile componente ale URSS (mai ales statele baltice, Lituania, Letonia și Estonia), pe temeiul ei, au solicitat, la început, autonomia, apoi independența față de URSS. Vor determina astfel destrămarea Uniunii Sovietice.

Popularitatea câștigată în străinătate (fenomenul „Gorbimanie”) a contrastat cu scăderea simpatiei în propria țară. Însuși Boris Elțin caracteriza perestroika drept „o grămadă de vorbe umflate, destinate consumu-

lui public, în timp ce acțiunea practică a fost în realitate timidă și birocratică” (septembrie 1987). Explicațiile au fost multe, alimentând diverse curente. De exemplu, chiar printr-un politolog, perestroika era înțeleasă ori ca accent pe modernizarea economică, ori ca inițiativă de restructurare birocratică (reconstrucția radicală a întregului sistem). În interior, ambiguitatea reformelor a generat două facțiuni: conservatorii și liberalii. Conflictul dintre ei va culmina cu inițiativa de puci de la 19 august 1990.

În mai 1989, Gorbaciov era însă, la Kremlin, pe val, cumulând, ca în vremea de glorie a lui Stalin, funcțiile supreme în partidul și în executivul Uniunii Sovietice.

Nicolae DRĂGUȘIN

Soția soțului său

De-a lungul anilor, jurnalista și scriitoarea Larisa Vasilieva a fost interesată de personalitatea și biografii soțiilor liderilor comuniști ai Kremlinului. Printre altele, s-a întâlnit în mai multe rânduri și a scris și despre Raisa Gorbaciova. Deja în mai 1989, Gorbaciov era criticat în mediile politice sovietice pentru importanța ce i-o conferise soției sale. Faptul că Raisa Gorbaciova era atât de elegantă și își însoțea soțul în toate vizitele din străinătate, stârnise reacții negative printre conservatorii sovietici. Se auzeau tot mai multe voci care pretindeau că PCUS și URSS sunt conduse nu de Mihail Gorbaciov, ci de soția sa Raisa. Prezentăm în cele ce urmează un fragment din cartea Larisei Vasilieva „Doamnele Kremlinului” (Editura Universitas, Chișinău, pp. 416-419), unde autoarea își descrie impresiile după întâlnirea cu Raisa Gorbaciova la ședința Sovietului Suprem al URSS din mai 1989. (L.B.)

Am îmbrăcat o rochie ușoară de vară – de data aceasta m-am împoșonat. Ajutorul lui Gorbaciov m-a întâmpinat la intrare, spunându-mi că, exact la ora douăsprezece, în pauză, trebuie să fiu la parter, lângă centrul de presă. De acolo el mă va însoți la locul fixat.

A început ședința. Priveam în direcția unde, de obicei, în loja guvernamentală stă Raisa Maximovna, dar n-am văzut-o. Dar, iată că, în toila discursului cuiva, de Gorbaciov s-a apropiat un bărbat și i-a șoptit ceva. Mihail Sergheevici s-a ridicat în grabă și a ieșit. A lipsit vreo zece minute, iar când a reapărut, concomitent cu el, dar în loja guvernamentală, a intrat și ea. „S-a dus s-o întâmpine. Pare-se, educația în familie e la nivel”, mi-a trecut prin minte. Și m-am păturos și de mai mari speranțe referitoare la ideea parlamentului feminin. (..)

Ședința de dimineață s-a terminat cu un scandal între deputatul Saharov și un „afganet” care i-a cerut socoteala academicienului. Femeia, care a luat cuvântul imediat după cei doi – nu mi-am amintesc numele ei – l-a stigmatizat, cu voce tipătoare, pe Saharov. Sala, tensionată la culme, fierbea. Și atunci a fost anunțată pauza.

Toți s-au dus la prânz. Sala congresului era aproape pustie, când ajutorul lui Gorbaciov m-a condus la Raisa Maximovna, care stătea singură în loja guvernamentală. Ne-am salutat, m-am așezat alături. În sală mai plana norul incandescent al scandalului politic.

– E foarte greu, am spus.
– E foarte greu, mi-a răspuns ca un ecou.

Ne-am uitat una la alta. Fiecare a observat, probabil, că interlocutoarea pare obsesivă și ofilită. Amândouă palide. Fără manichiură. Fiecare obsedată de ceva. Era în zilele când Raisa Maximovna auzise pentru prima dată de atacurile brutale la adresa ei. Deputatul Suhov, un om departe de a fi cult, și, poate chiar nu prea echilibrat, a spus în auzul întregii lumi, adresându-se lui Gorbaciov, că el conduce prost țara, că e influențat de soție.

– Nu înțeleg cu ce m-am făcut vinovată, imi împărțea frământările Raisa Maximovna, evident căutând consolare. Sunt soția soțului meu. Călătoresc cu el în virtutea protocolului. Îl ajut cu ce pot. Dv. ce credeți? Ce atitudine să iau față de asemenea discursuri? – Să nu le observai.

– Just! Ea s-a bucurat. Așa am și procedat. Astăzi am fost salată de ziariștii străini. M-au întreat ce cred despre critica la adresa mea. Le-am zis că n-am observat nici un fel de critică.

Începutul conversației noastre l-am memorizat bine. Nu mă apuc să citez în continuare, cuvânt cu cuvânt modul cum a evoluat discuția. Dar conținutul îl voi reda. Raisa Maximovna a vorbit mult timp de una singură.

Mi-a povestit despre anii de studii împreună cu Mihail Sergheevici, despre căsătorie. Amândoi au avut

posibilitatea să rămână în Moscova, la aspirantură, dar au ales altă cale – s-a antrenat în activitatea cosmopolistă, apoi în cea de partid. Mi-a spus că de greu i-a fost când trebuia să lucreze, să pregătească comitente teza de candidat, să fie și gospodină în casă. Când li s-a născut fetița, ea chiar plângea desori din cauza greutăților; n-avea aproape nimic atunci, nici rochii frumoase, nici un palton bun – ele au apărut pe urmă...

În aluziile pur femeiești, la sărăcia suportată, care-mi erau atât de cunoscute de la întâlnirile cu celelalte soții din Kremlin, parcă ar fi fost un salut de la toate împreună. (..)

Discursul meu înflăcărat începu să piardă din convingere, să se ofilească, să se stingă...
– Da? M-a întrerupt pe neașteptate Raisa Maximovna. Afirmată că n-are să rezulte nimic din restructurare? Nu se poate să afirmă așa ceva. Trebuie să credem. Doar și în articolele dv. scrieți că fără credință nu putem trăi. Eu cred. Eu doarm mă tem că în patru ani n-o să izbutim...

Așa a și spus: „... Mă tem că în patru ani n-o să izbutim...”
– Ce n-o să izbutiți? – am întrebat eu.

Nu mi-a răspuns. A adus capăt de vorbă despre sănătatea lui Mihail Sergheevici, spunându-mi că pentru dânsa sănătatea lui este cel mai important pe lume, că iată se întâmplă să i se ridice tensiunea.

Din cauza suprasolicității forțelor. Cum numai a început să vorbească despre Mihail Sergheevici, vocea și fața i s-au transfigurat – au fost abandonate expresiile formale și tonul oficial. În față aveam o femeie dragută, casnică, pur și simplu, soția soțului său, foarte feminină și plăcută. Apoi am discutat despre anii de studii la universitate, am căutat cunoștințe comune. Nu le-am găsit. Patru ani diferență de vârstă pentru universitate înseamnă mult.

JURNALE PERSONALE

(Urmare din pag. 1)

Manolescu a scris o cronică ditirambică despre volumul Anei Blandiana, apărut în „Biblioteca pentru toți”. I-a fost scoasă din pagină.

Doi dintre gazetarii areștați ar fi fost eliberați și trimiși în provincie. Uncu a fost văzut de Florica Ichim la România liberă, unde venise să-și facă transferul. Nimic însă despre Creangă. Tot de la România liberă, Tia Șerbănescu ar fi fost mutată la cea mai „securizată” tipografie: 13 Decembrie.

Ultimul număr al Vieții Românești a fost pur și simplu ars. A confirmat-o și Ileana Mălăncioiu.

Nu se știe ce se întâmplă cu Mariana Marin, după ce Vocea Americii a difuzat scrisoarea ei către Dan Petrescu și Liviu Ganeopol. Cercul tot felul de zvonuri.

La Radio, primul cuvânt de pe lista celor interzise ar fi... perestroika.

Tot azi, de la Mihnea: Gabriel Andreescu i-a dat de știre că va începe o grevă a oamenilor când se va deschide la Paris, la data de 30 mai, conferința post-Helsinki. Mesaj de la Buzura. e multumit, spune chiar „incântat”, de cronică la „Drumul cenușii”. Probabil

pentru că era prudentă. Deoarece, altfel, tocmai din pricina precauțiilor recomandate de el însuși, cronică e, în afara citatelor mai explicite, una dintre cele mai slabe pe care le-am scris vreodată. Anete Laborey se luptă să obțină la Rotterdam un premiu de poezie pentru Dinescu.

Monica Lovinescu, Pragul. Unde scurte V, București, Humanitas, 1995, p. 177-178

N-am mai fost la ședințe de partid de vreo trei luni, cei mai mulți dintre noi traie chiuulul mă mereu; numai la asemenea ședințe de excludere a confracților „fugiți” ne mai adunăm, convocai special.

Astăzi a fost exclus din partid Dinu Flămând; înaintea lui, Adrian Rogoz, Lucian Bollea, Mircea Săndulescu, Ileana Vrancea – și câți or mai fi fost – am uitat ordinea și numărul. Din organizația Viața Românească și Secolul XX, plus pensionarii-scriitori, au plecat destui. Unii sunt condamnați/excluzi în contumacie; alții își anunță ei înșiși plecarea, invocând probleme de familie, desănătate – sunt singuri, nu mai are cine să le poarte de grijă aici; sunt sentimentali, declară că vor fi români fideli României, oriunde vor fi, au lacrimi în ochi, își pun cenușa

în cap. Cei care rămân prin occidenturi, fără să vină aici, să ne ceară voie, sunt tratați alfel: decizia lor este „înferată”, sunt considerați trădători etc; frazele drastice, de înaltă instanță morală (hotărârea excluderii, alcătuită de cei din biroul de partid) ni se par tot mai violente, inadmisibile de la o vreme.

A spune despre scriitori/artiști, că plecare lor constituie o „trădare de patrie”, mi se pare o nerușinare și o minciună sfruntată. A nu se confunda trădarea partidului cu trădarea patriei! Refuzul scriitorilor de a mai accepta dictatura, „cultul nulei persoane”, refuzul unei realități aberante, constrângătoare; conștiința – dreptul artistului de a gândi, scrie, de a se realiza altunde, nu înseamnă trădarea patriei! A confunda țara – care este o eternitate comună (vai, cât de bombastic sună!), cu dictatura și dictatura lui de partid este o aberație, o nerușinare sfruntată. Ei, aștia, vor pieri mâine-poi-măine; dar țara, tradiția, limba în care gândesc, scrii, în spiritul cărora vor continua să creze – scriitori, sculptori, muzicieni – acestea rămân, există mai departe, oriunde s-ar afla ei. Este și o condamnare, poate, această fidelitate artistică, această imposibilitate de zădărnăcare a artistului.

Într-o vreme, oficialii îi denigrău pe Mircea Eliade, E. Cioran, E. Ionescu; ba chiar C. Brăncuși și George Enescu au fost puși la index, prin amii '50. Apoi s-au găbit să-i revindică, să-i „aducă acasă” (să le aducă rămășițele pământ-tești: știu cât a luptat Oana cu oficialitățile române, ca osemintele lui George Enescu să nu fie aduse în țară, dacă nu sunt îndeplinite toate condițiile testamentare...); și au început să se împăuneze, ei”, patrioții comuniști, cu tot ceea ce realizaseră acei artiști rămânând în occident, fugind la timp de comunismul care-i arfi distrus prin inchisori. Să te împăunezi cu valorile create de Brăncuși sau Mircea Eliade, să pomești de succesele lui George Apostu, Aurel Străbe, Lucian Pintilie, Liviu Ciulei, ale celor care își dau măsura talentului prin străinătăți, mi se pare nerușinare nerușinării, mai ales din partea oficialilor care i-au interzis, i-au pus la index, i-au lăsat să șomeze în țară... „Trădare de patrie” – auzi ce oratorie deșănțată, ce nerușinat fel de a-și acoperi vremenicia, invocând patria!

(Dar uite că ajung și eu la fel de retorică!, încercând să le combat retorica!)

Florința Albu, Zidul marilor (Pagini de jurnal) 1970-1990, București, Cartea Românească, 1994, p. 412-413

JURNALUL OMULUI SIMPLU

Meseria de miner – brățară de aur

(Urmare din pag. 1)

Tuturor celor pe care îi duceam de la Brăila la minerii, la Uricani sau în alte părți, le promiteam ba locuri de muncă pentru soții, ba aragazuri, frigidere, obiecte dintr-acestea care nu se găseau decât foarte greu. De cele mai multe ori, ei voiau case, apartamente. Asta își doreau. Și ne înțeleme de cuvânt. La un moment dat, s-a construit un cartier nou de blocuri, care a ajuns să se numească «Aleea minerilor», pentru că acolo locuiau familiile celor plecați în mină. Dacă soțiile nu aveau nici o calificare, imediat le trimiteam la cursuri. Pe altele, la cursuri de reciclare, pentru a putea lucra într-o alimentară, le schimbam profilul. Dura o lună de zile și-și luau diploma. Ajunseam să lucreze la Combinatul de fibre sintetice de la Chișcani. Erau locuri de muncă, numai dorință de lucru să existe, că restul de rezolvă. Nimeni nu rămânea fără serviciu. Cei mai căutați însă erau strungarii, sudorii, frizerii. În construcții era mai greu, situația era mai dificilă, din cauza lipsei forței de muncă, de aceea căutam oameni de peste tot. Cei mai mulți veneau din Bărlad, Vaslui, cu gândul de a munci pe șantier. Munca era foarte dificilă. Țin minte că odată am adus de la Timișoara 35 de tineri care abia terminaseră școala. Erau foarte cuminiți și

ascultători. Și pentru că le plăcea să meargă la pescuit, îi duceam chiar eu, pentru că ei nu știau înotăre. Aveam grijă să le fie bine. Era important, pentru că alfel nu stăteau. Ba, o dată pe săptămână, aveam «Joița tinereții», seară de muzică, de poezie, de dans. Se țineau la Căminul Cultural sau în sala de spectacol de la locul de muncă. Mai toate combinatele aveau sală de spectacole. Minerii munceau câte 6 ore, unii intrau în adâncuri la 4:30 dimineața. Se lucra, ca și acum, pe ture. Viața curgea destul de lin. Oamenii erau mai cuminiți, mai așezați pe vremea aceea. Accidente de muncă se petreceau foarte rar. Țin minte că unul singur și-a rupt o degetă piciorul, accident de muncă, dar a fost bine îngrijit. Poate că și oamenii munceau cu răvnă, pentru că știau că li se asigură mănăncarea, un loc unde să doarmă, familiile le erau în siguranță. Și acum, când sunt la pensie, mă mai întâlnesc cu oameni pe care i-am ajutat să-și găsească un loc de muncă. Sunt așezați la casele lor, oameni în toate firea. Imi strâng mâna și-mi mulțumesc. Am știut să mă port cu ei, mi-am grijă să mă țin de promisiunea față de ei și față de familiile lor. Ne-am respectat și ne-am ajutat. Ar fi frumos dacă ar mai fi și acum așa, dacă ne-am ajutat între noi, dacă am fi oameni cu adevărat.

(a consemnat Carmen PREOTEȘOIU)

JURNALUL ZILEI

(Urmare din pag. 1)

Se mai spunea că Ioan Fierbe Piatră ducea furtuna, descărcând-o în alte părți, adeseori în livada celui ce i necinstitute sărbătoarea.

Ziua națională a Iordaniei

Cu ocazia sărbătoririi zilei naționale a Iordaniei, Nicolae Ceaușescu a trimis o scrisoare oficială Regelui Hussein Ibn Talal, prin care adresa „cele mai calde felicitări, urări de sănătate și ferice personale, iar popoului iordanian prosperitate și pace”. La 24 mai, o manifestare culturală organizată de Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea (IRRC) a marcat evenimentul. În prezența ambasadorului iordanian la București, Yasin Istanbuli, a corpului

diplomatic român și a conducerii IRRC, s-au vizionat filme documentare și s-au citit impresii de călătorie în țara arabă. Cu Regatul Hașemit condus de Hussein existau relații apropiate, numeroși specialiști români fiind trimiși cu contract în rafinăriile de la Zarka și linia electrică Akkaba – Amman.

Restanțe la prășitul culturii de porumb

În acea perioadă a lunii mai, la ordinea zilei în agricultură era întreținerea culturilor. Operațiunea de bază era efectuarea primei prașile la porumb, soia, sfecla de zahăr, prilej pentru „intreceri socialiste” și în agricultură. În județul Cluj, activitatea diferitelor consilii locale a intrat în colimatorul ziarului județean Făclia. „Nu peste tot s-a făcut tot ce se impu-

nea pentru accelerarea ritmului, scria ziariștii. Așa se explică faptul că în timp ce unitățile din consiliile unice Apahida, Vișoara, Iclod și Mociu au efectuat prașila mecanică și manuală pe suprafețe mult mai mari decât media pe județ, altele, cum ar fi cele din consiliile Agheiresu, Bonțida, Tureni și indeosebi Gilău, Huedin și Panticu au realizat sub nivelul posibilităților și al cerințelor, ceea ce implică acțiuni

sustinate în vederea recuperării restanțelor ce se înregistrează.”

Falsuri în actele asociațiilor de locatari

Uneori presa vremii prezenta cazuri de „încălcare a moralei socialiste”. Un astfel de articol a fost publicat în ziarul județean Oltea, pe tema falsurilor în actele asociațiilor de

locatari. Ziariștii „supuneau judecătii opiniei publice” cazul unui administrator de bloc din Slatina: „Probabil că, în ipostaza de pensionar, s-a considerat absolut de orice obligații morale și s-a apucat să delapideze. Falsificând chitanțele pe baza cărora incasau bani de la locatari, anulându-le pe unele, neinregistrându-le pe altele, el a băgat, prin aceste procedee, în buzunarul personal, mai bine de 64.000 de lei”. Ce pedepsă a primit vinovatul, nu mai relatea ziariștii.

40 de ani de teatru la Reșița

Teatrul de Stat Reșița se pregătea să aniverseze 40 de ani de la înființare. Alături de alte 17 teatre, își începuse cariera în primii ani ai „făuririi socialismului” (1948-1950). În Banat, primul teatru stabil se înființase la Oravița (1817), iar la Caransebeș și Bocea Montană auveau loc adunări generale ale Societății pentru fond de teatru român. La Reșița însă, prima

stagionă s-a deschis la 1 iunie 1949, la Casa Muncitorească, cu piesa „Cumpăna” de Lucia Demetrius. De-a lungul timpului, pe scena reșițeană s-au jucat 235 de premiere. În repertoriul teatrului figurau dramaturgi precum Alecsandri, Delavrancea, Camil Petrescu, Sebastian, Mușatescu, Paul Everac, dar și Shakespeare, Moliere, Cehov, Gogol.

Orașul Buftea, înscris în „cursa dezvoltării multilaterale”

La Plenara CC al PCR (12-14 aprilie), Nicolae Ceaușescu a reluat tema îmbunătățirii traiului locuitorilor de la sate. „Vom crea condițiile necesare pentru dispariția treptată a deosebirilor dintre oraș și sat, apropierea condițiilor de muncă și de viață, ridicarea generală a nivelului de trai material și spiritual”, spusese atunci „Geniul din Carpați”. În „cursa dezvoltării multilaterale” se înscrisese și localita-

tea Buftea (ridicată la statutul de oraș în 1968). În urbea din apropierea Capitalei, existau două licee (agrotindustrial și energetic), cu o capacitate de 5.000 de elevi, iar producția industrială marfă a orașului se ridica la 2,5 miliarde de lei anual. CAP Buftea se distinsese, cum se putea cere altfel?, obținând titlul de Oraș al Noii Revoluții Agricole. Primarul orașului, Nicolae Rovinaru realiza pentru Ziarul Informația Bucureștienului și un scurt bilanț în perioada Epocii de Aur. „În circa 20 de ani, prestările de servicii către populație au sporit de trei ori, iar volumul desfacerilor de mărfuri prin unitățile comerciale de stat de mai bine de șapte ori. Dar poate cel mai convingător ar putea exprima aceste mutații structurale schimbările produse în conștiința oamenilor, în atitudinea față de oraș, pe care îl considera al lor și pe care se simt dator să i facă mereu mai frumos, mai în pas cu exigențele civilizației socialiste”.

Florin MIHAL

GORBACIOV VOIA SĂ CIRCULE ÎN MAȘINI BLINDATE

Despre vizita lui Mihail Gorbaciov în România, desfășurată între 25-27 mai 1987, și-a amintit colonelul Eugen Adrian Cristea, directorul adjunct al fostei Direcții de Securitate și Gardă Prezidențială. Iată ce scrie omul care îl „garda” pe șeful statului român în volumul memorialistic „A fi sau a avea, Amintirile unui ofițer de Securitate și gardă prezidențială, București”:

Înainte de sosirea avionului, pe aeroport se aflau președintele României, personalități din conducerea de partid, activiști, miniștri, corpul diplomatic, câteva mii de manifestanți cu steagulețe roșii și cu drapelul ale ambelor state. Mai erau ziaristi și fotoreporteri. Toți acreditați. Saloanel oficial era pregătit, coloana de mașini trasă la peronul salonului, circulația pe întregul traseu, de la aeroport până la palatul Primăverii, era pe punctul de a fi oprită. Nici un avion nu mai zbura. Pista aeroportului fusese verificată. Soții Ceaușescu ies din saloanel oficial pentru a fi prezenți la locul de oprire a avionului secretarului general sovietic. Avionul a sosit. Este de ultimul tip, impunător prin mărimea sa, special amenajat la nivel de președinte de stat. S-au instalat și scările pentru coborâre. Se știe că de obicei președintele și soția sa ies din avion numai pe ușa din față. Alte persoane nu o folosesc. În sfârșit ies din avion cei doi soți Gorbaciov. Salut de pe platforma superioară a scării pe cei care-i aclamau. Prezența Raisei Gorbaciova lângă soțul ei exprima o nouă concepție în sistemul protocolar sovietic. Semăna cu cel al americanilor. Amândoi surâzător. Tot pe platforma de sus. Pentru că avionul era înalt, scara fiind mare, până jos, surâsul, la amândoi, le-a dispărut. Aspectul fetelor era de oameni preocupati, cuprinși de o răcolă caracteristică unor nemulțumiți și care știau prea multe pentru a mai avea timp și pentru amabilități. Bărbații își întind mâinile. Nicolae Ceaușescu dorind să depășească momentele ce se succedau, se apropie mult și îl îmbrățișează. Avea semnificația că el, în calitate de gazdă, îi oferă întreaga ospitalitate și urarea de bun venit. În același timp, Raisa, pentru a evita o îmbrățișare din partea Eleni Ceaușescu, îi întinde mâna de la distanță, fără să o mai îndoaie din cot. Nu trebuie să trăiești în lumea diplomaților pentru ca să înțelegi că țineră la distanță, chiar și printr-un salut, era însemnătatea ei! Elena Ceaușescu a sesizat atitudinea Raisei și nu s-a mai apropiat. Așa se dorea. Momentele acestea se cereau a fi prinse pe pelicula de către fotografi și cameramani. Se urmărea ocuparea celor mai bune locuri, unghiuri de filmare, se foloseau scări și scaunele. Prezenți în jur erau aproximativ 60 de ziaristi, fotoreporteri și cameramani. Unii nemulțumiți că n-au putut prinde un zâmbet. Alții mulțumiți că au prins pe cei doi vizitatori într-un total dezinteres și cu multă sobrietate.

Nicolae Ceaușescu, secondat de Elena Ceaușescu, încerca să îndrepte ceva prin zâmbete și amabilități. Dar, nimic! Cățiva, mai apropiați, în trecut, văzând atmosfera creată, mă întrebau despre soții Gorbaciov, pentru ce au venit? Îmi observaseră, probabil, ușoara consternare de pe față. Și nu greșeau! La coborâre, s-au făcut prezentările personalităților, inclusiv ale celor din corpul diplomatic. Apoi, garda de onoare și fanfara militară au prezentat onorurile, salve de tun, imnuri naționale. Se dau, în continuare, buchete de flori. Multe. Era și sezonul lor. Manifestanții strigau Ceaușescu – Gorbaciov, de parcă îi apucaseră adevărate sentimente de dragoste față de un om, atunci descoperit, binefacător al neamului românesc. Se striga puternic, toți erau plini de bucurie, atrași și de spectacolul pe care tocmai îl îl creau. Majoritatea tineret, capabil să reziste și să stea în picioare patru-cinci ore cât dura o organizare de primire sau plecarea de pe aeroport. Primirea le devenise o obișnuință și toți știau că pe aeroport sunt aduși oameni cu sarcini de ovationare și că nu vin singuri pentru ca să-și satisfacă o plăcere personală. Așa că azi îl primeau pe M. Gorbaciov, mâine pe președintele Mozambicului. Pentru manifestanții era același lucru. Ei nu aveau preferințe și nici sentimente. Erau aduși pe aeroport prin sindicate și partid. Lăsau baltă treburile de la serviciu. Pe drum și în autobuze discutau subiecte rămase de la alte ieșiri. Aer curat, cinci minute de strigăte și ziua s-a încheiat. (...)

S-a ajuns la peronul salonului oficial. Aici coloana oficială de mașini, lustruite și îngrijite, era în așteptare. Mihail Gorbaciov căuta cu privirea mașina în care va fi transportat împreună cu Nicolae Ceaușescu până la Palatul Primăverii. I-a atras atenția o mașină de teren ARO, vopsită în gri deschis. De obicei, mașinile prezidențiale sunt vopsite în negru pentru a contribui și mai mult la sobrietatea desfășurării acțiunilor protocolare. Dar în acest caz, o mașină principală tip ARO cu vopsea neagră ar fi dat aspectul unei procesiuni funebre. Din această cauză, nici uzina constructoare nu a vopsit decât puține exemplare în negru. Mihail Gorbaciov a privit-o și, neavând timp, s-a urcat în ea. Comoditate suficientă, deasupra o trapă prin care, dacă se așeză în picioare, puteau ieși cu piepturile în afară pentru a răspunde ovațiilor celor aduși pentru așa ceva pe traseul de deplasare. Primirea era în continuare deosebit de caldă și, pentru unul care nu prea știa obiceiurile locului, îl înclina să creadă că unele aspecte biblice de alai chiar erau în desfășurare. Dar Mihail Gorbaciov, care era vechi activist de partid, știa, și încă foarte bine, că toate aceste primiri erau aranjate cu atenție încât nu-l mai impresionau. Ca și alții, se încadrăse și el în rolul ce și-l asumase de a răspunde ovațiilor afișând chiar surprinderea de atâtă dragoste și apropiere din partea muncitorilor. Toată lumea, de sus și până jos, se găsea pe o scenă într-un plin spectacol. Fiecare își avea rolul lui dar și păreri. Iar desfășurarea rolului fiecăruia nu dura mai mult de câteva minute.

S-a sosit și la Palatul Primăverii. Curte mare, iarbă, flori, drumul până la palat pietruit cu granit și bucăți de marmură. Întreaga clădire evidenția un bun gust. Numai sticlă, beton și marmură albă și de alte culori deschise. La intrarea în palat, o fântână artizană bine întreținută. În curte intrau puține mașini, care transportau personalitățile din suitele celor doi președinți. Dar, surpriză! Din spatele coloanei au intrat două mașini, la nivel prezidențial, blindate, sovietice. Ofițerii români n-au știut din timp despre intențiile acestei manevre. Au pătruns pe poarta principală și dirijate, apoi, în imediata apropiere, pe o mică platformă de parcare, inconjurată de un gard viu. Au intrat, dar ieșirea din acest loc le-a fost blocată. În acest timp, soții Ceaușescu, în interiorul palatului, le-au mai urat încă o dată bun venit. S-au servit, în picioare, conform obiceiului, băuturi de toate felurile, apă minerală și sucuri. Apoi și-au luat rămas bun și au plecat, iar soții Gorbaciov au rămas în noua lor reședință pusă la dispoziție pentru trei zile. A urmat o pauză scurtă pentru masă și odihnă după care s-a intrat într-un program stabilit pe ore și pe minute.

Din nou a venit, imediat ce s-a dat o pauză, colonelul „Antalov” să-mi spună că tovarășul Gorbaciov dorește, ca în deplasarea care urmează să o facă singur, să fie transportat cu mașina blindată. Evita să-mi spună că mașinile blindate erau blocate în locul de parcare și nici pentru ce le adusesse. I-am spus din nou că nimic din ce am discutat nu se schimbă și că el, în calitate de șef al unei direcții de protecție a președintelui, trebuie să înțeleagă că asemenea schimbări ne pot duce la accidente sau la alte neplăceri pe care amândoi nu le dorim, și de care răspundem. Este bine de știut că, pe toată perioada cât a durat vizita, colonelul „Antalov” avea ca translator pe un colonel din Securitatea sovietică, iar eu un locotenent-colonel. Asta pentru a nu se putea da interpretări distorsionate, produse din neatenție și din necunoașterea perfectă a limbii. Colonelul „Antalov” a intrat în palat pentru a informa despre refuzul părții române de a se folosi mașinile prezidențiale blindate sovietice. A revenit și mi-a spus că deja plecarea este întârziată cu cincisprezece minute și că tovarășul Gorbaciov insistă ca să folosească mașinile blindate, pentru că, acum, nu mai este însoțit de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Din nou, refuzul nostru. A intrat în palat pentru a raporta din nou încăpățănarea părții române. În fața peronului de la Palatul Primăverii erau două mașini Dacia 2000 pentru a-i transporta pe soții Gorbaciov. Fiecare în mașină separat. Trecuseră șaptesprezece minute. Din palat ies soții Gorbaciov foarte supărați. S-au suit în mașinile Dacia 2000 și coloana s-a pus în mișcare.

Traseul cuprindea trei locuri unde urma să se depună coroane de flori. Primul, în Parcul Libertății, la Panteon unde era înmormântat George Gheorghiu-Dej. Aici, câteva sute de oameni așteptau sosirea lui Gorbaciov. Majoritatea erau activiști, ofițeri, oameni cu funcții importante. La coborârea din mașini, aplauze, lozinci și pancarte. Dar nu prea mult entuziasm. Cei cu funcții mari sunt, în general, atenți în a urmări aspectele de fond decât manifestările obișnuite prin aplauze și lozinci ale unei bucurii inexistente. Dar aici s-a întâmplat ceva care ieșea din practica protocolară a vizitelor sefulor de stat! Soții Gorbaciov s-au îndepărtat unul de altul ca la zecă metri și, fiecare, în timp ce îi saluta pe cei prezenți din mers, și întreba: „Ce greuți aveți?” Observând că nu vine răspunsul, s-a pus și a doua întrebare: „Să nu credeți că nu aveți, pentru că știu că aveți?” N-au primit nici un răspuns. Ce să li se spună? Și de ce tocmai lor? Pe cine reprezentau și de ce se folosea această ocazie? Mai ales că întrebările erau puse din mers și chiar dacă s-ar fi dat vreau răspuns nu mai avea cine să-l asculte. Atunci ce s-a urmărit? Pentru că un șef de stat, și mai ales Mihail Gorbaciov, nu aruncă vorbele în vânt. Rezulta foarte clar că existase o punere de acord între soții Gorbaciov din moment ce, amândoi, în aceleași locuri, timp și distanță, puneau aceeași întrebare! Mai rămăseseră încă două puncte de depunere de coroane. La Monumentul Soldatului Sovietic și la statuia lui Lenin din Piața Casei Științei. Aici lume primitoare. Aceleași întrebări puse din mers și fără răspuns. În puține minute, Nicolae Ceaușescu a fost informat. Deci, știa ce se întâmpla. (...)

Seara, cei doi, împreună cu soțiile, au participat la un spectacol de gală ținut la Teatrul Național. Într-o obișnuință protocolară pentru că, fără el, nu se putea contura o vizită reușită la un nivel atât de înalt. Vedeta spectacolului a fost, ca întotdeauna, Corul Madrigal. S-au și recitat poezii de către actori în vogă, dornici de menținerea afirmării, dar și de a fi cunoscuți de către somități. Se bucurau că sunt considerați ca exponenți ai teatrului pentru asemenea spectacole de gală, răsplățiți la sfârșit cu mari coșuri cu flori așezate din partea oficialităților. În aplauzele tuturor, ei se înclinau în semn de mulțumire pentru bucuria succesului reputat. Prezenți într-o asemenea lume, dar și cunoscuți, unii dintre ei făceau parte din trupele de teatru care plecau în străinătate prin capitalele marilor țări occidentale. Spectacolul de gală a fost o reușită. Toată lumea mulțumită. S-a aplaudat îndelung până când Nicolae Ceaușescu și invitatul său, Mihail Gorbaciov, împreună cu soțiile, au părăsit sala.

Întrecută se trecuse de ora 21:00, cei doi șefi de stat au ajuns la înțelegerea că să plece direct la dineul intim, pe care soții Ceaușescu îl ofereau invitaților lor, într-o vilă situată în apropierea Palatului Primăverii. Dineul s-a terminat la ora unu. Era răcoare și soții Gorbaciov au mers singuri, pe jos, până la reședința lor, Palatul Primăverii. Raisa, care purta rochia cu care fusese la spectacolul de gală, dintr-un material foarte subțire de mătase, a resimțit cel mai mult temperatura. Dar s-a rezolvat repede, pentru că aghiotantul ei, cel sovietic, i-a pus pe spate haina lui. (...)

Prima zi a vizitei oficiale de stat s-a terminat. Conținutul discuțiilor purtate la dineul oferit de soții Ceaușescu în mod sigur că au prezentat interes prin subiectele abordate. Translatorul este cel care cunoaște cel mai bine, dar mai ales tonul care a predominat întreaga întâlnire. Rămâne în grija istoricilor, atunci când vor avea acces la toate documentele din arhiva fostului partid comunist să spună ce s-a întâmplat.

Col [r] Adrian Eugen CRISTEA, A fi sau a avea, Amintirile unui ofițer de securitate și gardă prezidențială, București, Ed PACO, 2008, p324-339

Ce mult te-am urât, Raisa!

(Urmare din pag. 1)

Foarte interesată de parfumuri și de cosmetice, o egala doar pe soția lui Hrușciov, Nina – care era departe de idealul femeii sovietice, fiind pasionată de parfumurile occidentale și de pictura impresionistă.

Dacă e să ne luăm după picanterile romantice istorisite de descriitorul și fostul diplomat rus Vladimir Fedorovski în „Viața secretă a țarinelor”, Raisa stătea bine și la capitolul viață sentimentală. Mihai Sergheevici, născut în satul Privolnoie, într-o familie de țărani (până la vârsta de 15 ani lucrase la „colectivă”), a cunoscut-o pe Raisa în anii '50. El urma la Moscova cursurile Facultății de Drept, iar ea era pe atunci studentă tot la Moscova, dar la filosofie! Venea din Siberia, mama casnică, tatăl ceferist, bunicul troțkist. „Mihail o remarcase deja de câteva ori la clubul studenților pe acea față îmbrăcată foarte îngrijit. Nu reușea să-și mai ia ochii de la fulgii de zăpadă topiți care luceau în genele ei lungi”, notează Fedorovski. „La bibliotecă, cu o carte pe genunchi, își înclina capul, oferind privirilor admiratorului ei o ceață fină până acolo unde începea curba umerilor”. Mihail Sergheevici luptase ca să se apropie de această față frumoasă și inteligentă. „Sub aerul ei de copil bosumfiat, această Cenușărească moscovită nu era deloc o novice”, mai spune Fedorovski. De altfel, Gorbaciov va sublinia mai târziu, undeva în amintirile sale: „Cum am văzut-o pe această micuță, am trăit numai frământări și firi-cire”. Credea că o va pierde după ce ea i-a spus că e mai bine să rupă relațiile, deoarece nu e pregătită psihic – tocmai se despărțise de alt bărbat. Dar Mihail a fost insistent și iată că în 1953 se căsătorește, după ce el se angajase muncitor sezonier ca să își poată cumpăra primul costum și o rochie pentru ea.

După terminarea studiilor au, hoinărit” în sudul Rusiei... Ca să reușească, Mihail avea două variante: ori KGB, ori partidul. Raisa îl îndeamnă pe calea politică, Gorbaciov devenind în zece ani din comsomolist secretar federal al regiunii Stavropol. Norocul lui a fost iar Raisa, la noroc adăugându-se și... un sanatoriu de lux din regiune unde se tratau soții Andropov (luri Andropov era șeful KGB). Raisa avea grijă să nu le lipsească nimic, iar Mihail discuta cu Andropov necesitatea unor reforme. Astfel, soții Gorbaciov au început să facă parte destul de des din delegațiile oficiale trimise în străinătate.

În curând, Gorbaciov ocupă postul de secretar al Comitetului Central al PCUS, însărcinat cu agricultura, cuplul mutându-se la Moscova. Raisei nu-i prea pria, și aceasta o recunoaște și Gorbaciov în „Memoriile” sale: „În realitate, nu și-a putut găsi niciodată locul în grupul «soțiilor de la Kremlin» și nu s-a împrietenit strâns cu nici una dintre ele. Aceste reuniuni de femei o frapau în mod deosebit prin climatul impregnat de suspiciune, de lingușeală și de lipsă de jenă”. Protectorul lor, Andropov, moare și cuplul mai are de așteptat

Este remarcabil modul cum Elena Ceaușescu o studiază cu coada ochiului pe Raisa... FOTO: Arhive Naționale

până la urcarea la putere, în 1985. Atât aștepta Raisa! Din martie 1985, ea va organiza Kremlinul, de la forțele de protecție, personalul de serviciu, bucătăria, menajere până la grădinar. Nu angaja pe nimeni fără să îi studieze fotografia și nu îi plăceau oamenii grași! URSS era uimită: șeful statului se sfătuia permanent cu soția sa, pornind de la lucruri politice până la lucruri „domestice”. De exemplu, Fedorovski își aminteste pregătirile primei călătorii oficiale a cuplului în Franța: „Raisa a recitat autori francezi (...), s-a interesat la jurnaliștii francofoni despre noile tendințe pariziene (...). Delegația care i-a însoțit era formată din 97 de persoane, fără a mai pune la socoteală jurnaliștii. 34 de oameni ai KGB-ului se ocupau numai de securitate”. Desigur, nu tot timpul cuplul era numai lapte și miere, Raisa fiind cam rebelă uneori. La prima vizită în Franța a cam dat programul peste cap pentru a asista la prezentările de modă! L-a vizitat pe Yves Saint Laurent, cu care a întreținut o conversație lejeră (în franceză, bineînțeles), întrebându-l, printre altele, șagalnic: „Câte kilograme trebuie să aibă o femeie ca să vă poarte modelele?”. Raisa știind foarte bine că măsurile ei corespundeau modelelor creatorului de modă: 86-70-89 (conform jurnalistului francez Bernard Lecomte).

Politiuro-ul (Biroul Politic) a încercat să o discrediteze, răspândind zvonuri despre aventuri amorose. De altfel, șoaptele despre un presupus amant iugoslav (dovedit până la urmă ca spion) erau din ce în ce mai asidue. Raisa însă nu s-a lăsat. A câștigat și un aliat prețios: Occidentul.

La vizita oficială în România din 1987 a cuplului Gorbaciov, Elena Ceaușescu se pregătea să dea piept cu „monstrul”. Fusese informată că Raisei îi place să se înconjoare de scriitori, pictori și actori, și i se „sugerase” că n-ar fi rău un spectacol grandios la Teatrul Național din București. Măcar cu atât să

epateze soții Ceaușescu, din moment ce cu altceva n-au reușit, dacă e să ne luăm tot după „Memoriile” lui Gorbaciov: „Mi se părea că asist la o reprezentație de circ”.

La Teatrul Național din București, Raisa „a admirat candelabrele și a discutat cu Radu Beligan într-o franceză frumoasă”, își aminteste cineastul Pantelie Tuțuleasa. „Mi-ar fi plăcut să o vad în linia de autoservire de la Uzinele 23 August”, își mărturisește Tuțuleasa ciudata fantezie. Probabil că și Elena ar fi vrut să o vadă tot acolo... Oricum, Raisa s-a dovedit o doamnă până la capăt (ce să-i faci, protocolul), vizitând împreună cu Elena Palatul Copiilor. Conform dezvăluirilor efectuate de-a lungul timpului, după Revoluție, de foști membri ai Securității, cuplul Gorbaciov ar fi avut o întrevedere privată furtunoasă cu soții Ceaușescu la „Vila Lac 2” de pe malul Lacului Floreasca. De asemenea, se pare că Raisa nu a renunțat la obiceiul de a nu respecta intru totul programul vizitelor oficiale și, la un moment dat, a pornit singură pe jos prin oraș, motivând că dorește „să cunoască la pas Micul Paris”. La 4 decembrie 1989, Gorbaciov îl convoca pe Nicolae Ceaușescu la Kremlin... Tot în decembrie 1989, Raisa Maksimovna se afișă într-un tator roșu la Vatican. S-ar putea ca Elenel să-i fi displicut tocmai imaginea în oglindă, dar o imagine cu mult mai bună, și oglindă de calitate. Căci numai Raisa își putea permite să coboare dintr-un Rolls Royce cu steguleț sovietic purtând rochie de satin alb și pantofi aurii.

În prezent, Gorbaciov continuă spiritul monden al soției sale. Cine și-ar fi închipuit în anii '80 că Mihail Sergheevici va deveni peste ani, printre altele, imaginea casei de modă Luis Vuitton? Cu siguranță Elena Ceaușescu – acest personaj în fond femeie de telenovelă, cu „jubiri” neașteptate și uri bruște – nu și-ar fi închipuit...

Roxana ROSETI

ECONOMISEȘTI și CITEȘTI!

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
O colecție de literatură românească

În fiecare miercuri, numai cu **JURNALUL NAȚIONAL** CEL MAI CITT ZIAR DE CALITATE **10,9 LEI**

www.jurnalul.ro

Cartile se distribuie la chioșcuri sau cu abonamentul Jurnalul PLUS și Jurnalul cu Carte.

ARTICOLUL ZILEI

Pictura de „interioare“

Orice moment... artistic poate fi definit prin problemele pe care le impune, dar și prin acelea pe care le ignoră. Știm ce pictează modernii. E interesant de discutat și ce nu pictează ei. De ce, spre exemplu, nimeni nu mai creează „interioare”? Putem enumera mai multe cauze. După părerea noastră, două sunt importante. Ca să te angajezi la pictura unui interior – în felul în care se angajau cândva artiștii specializați în subiect – trebuie să cunoști perspectivă. Pictorii vorbesc de „legile perspectivei”. Se perpetuează ideea greșită că aceste legi, odată învățate, devin mijloace. În realitate, în chestiunea perspectivei nu operează doar niște legi, ci o știință care, ca orice știință, reclamă timp și pasiune. A doua cauză este, de fapt, consecința celei dintâi: nu poți picta convingător un interior luminat cu mai multe surse în doar câteva ședințe de sevalte. Marea majoritate a picturilor pe care le vedem în expozițiile personale o fac eșantioanele de stil produse în două-trei zile. Tot ce e izbindă în creația contemporană e du-

blat de o pierdere. Din când în când, câte un pictor se încumetă să afle și ce s-a pierdut. Zamfir Dumitrescu e unul dintre aceștia. A debutat cu o pictură gestuală, în care impresia era totul, ca să evolueze – surprinzător față de preocupările caracteristice ale generației sale – în sensul unei imagini compuse tot atât de riguroasă ca o problemă de geometrie clasică. Zamfir Dumitrescu a predat în învățământul artistic superior cursuri de organizare a imaginii – structuri geometrico-plastice – a publicat cărți care îi asigură în arta contemporană un statut unic, amintindu-ni pe acela al lui André Lhote. La vremea respectivă, iar ca pictor și-a rafinat meșteșugul învățând cu devoțiune, dar cu mintea și ochii artistului modern din meșteșugul secolului al XVII-lea, în țările de Jos.

În expoziția de la „Orizont”, cele mai multe tablouri înfățișează odăile atelierului propriu într-un fel care a deamnat să ne amintim de Vermeer. El nu și-a propus să ilustreze o temă. Dacă în tablouri mai vechi Zamfir Dumitrescu

era preocupat să arate în ce chip artistul modern poate fi și un performer al trompel'oeil-ului în seria de interioare realizate în ultimii doi ani, dar anunțată de câteva cartioane din anii trecuți, el dovedește cât de stimuloare, sur raport afectiv, rămâne imaginea care dă iluzia realității. Studiile sale de „geometrie secretă a picturii” sunt o investiție de artist, nu de cercetător care își exersează talentul în domeniul structurii imaginii. Una din acele investiții care presupun încrederea în trecerea timpului. De altfel, Zamfir Dumitrescu este unul dintre artiștii care au pus la punct un contract personal foarte sever cu timpul.

Pictorul poate fi aflat în atelier la orice oră a zilei, din zori până târziu. Nu însă de oricine. Înțeleg și respect conduita sa. Pentru un artist, timpul rămâne o mare avere. Când un creator manifestă atâtă grijă pentru fiecare ceas de muncă, în atelier putem fi siguri că el cuguetă mult și orientat la rostul artei ce l-a ales.

T.O. Flacăra, nr. 20/1989

AICI RADIO EUROPA LIBERĂ!

Mișcări neoficiale în țările URSS

Un raport al Radio Europa Liberă prezenta, la sfârșitul lui mai 1989, situația mișcărilor neoficiale din țările Europei de Est. Foarte multe astfel de organizații existau și în țările membre ale URSS, mai ales în Letonia și Lituania.

Letonia

Cercetașii (Skauti) a fost reînstituită în 1988; Cercetașii pentru băieți și fete a existat pe când Letonia era independentă. Nu se cunoaște componența. Își propune să promoveze idealurile și scopurile mișcării internaționale a cercetașilor, mișcare constituită de Lord Baden-Powell. Nu se cunosc liderii.

Partidul Politic „Uniunea Democratică din Latvia” (Politiska Partija „Latvijas Demokrātiska Savienība”) a fost constituit în toamna lui 1988 și este afiliat la Uniunea Democratică a URSS. Anunță că are în jur de 50 de membri. Își propune să promoveze reformele democratice în Letonia. Printre lideri se numără: Ogests Treilons, Leonid Sinitins.

Clubul de Protecție a Mediului (Vides Aizsardzības Klubs) a fost înființat la 25 februarie 1987 la Riga (primul congres la 25 și 26 februarie), deși clubul a existat neoficial mai mult de un deceniu. Are 4.000 de membri. Obiectivul său este protecția mediului înconjurător. Un lider cunoscut este Arvids Ulme. Deține publicația Staburags.

Exodus a fost fondat în ianuarie 1989. Are 30 de membri. Își propune să promoveze catolicismul și drepturile religioase în Letonia. Printre lideri se numără Ceslav Masans.

Helsinki 86 a fost fondată în iulie 1986, în Liepaja. Are în jur de 50 de membri. Își propune să monitorizeze respectarea drepturilor omului. Lider este Martins Bariss.

Ramura din Riga a mișcării Helsinki 86 (Helsinki '86 - Rīgas Nodala) a fost înființată în mai 1988 la Riga. Are aproximativ o duzină de membri. Își propune să monitorizeze respectarea drepturilor omului. Anta Bergamne este liderul mișcării.

Frontul Internațional al Muncitorilor din RSS Letonia sau Interfront (Internacionālo Fronta trūdaschikhsia Sovietskoī Latvij) a fost înființat în urma unui congres fondator la Riga, la 7 și 8 ianuarie 1989. Are în jur de 300.000 de membri (număr probabil exa-

În majoritatea țărilor baltice membre ale URSS se formaseră grupuri de protest neoficiale FOTO: Vitaly Armand/AFP/MEDIAFAX

gerat). Printre obiective: să promoveze un bun nivel de trai al poporului leton și să sprijine restructurarea, insistând asupra protecției speciale a intereselor populației de vorbitori de rusă. Rivalizează cu Frontul Popular pentru sprijinul popular. Liderul este Anatoli Belaciuc. Deține publicația Edinstvo (în rusă).

Mișcarea de independență națională a Letoniei a fost înființată în iunie 1988. Primul congres a fost ținut la 18 și 19 februarie 1989 la Ogre. Susține că are peste 8.000 de membri. Își propune să promoveze independența Letoniei. Liderii sunt: Eduards Berklaus, Juris Dobilis și Einars Repse. Deține publicația Neatkarība.

Partidul Renașterii Letone (Latvijas Atdzimšanas Partija) a luat ființă la 2 aprilie 1989 la Riga. Are 100 de

membri. Își propune să promoveze renașterea și independența Letoniei. Lider este dr Juris Vidins.

Frontul Poporului din Letonia sau FTL (Latvijas Tautas Fronte) a fost constituit la Riga la 8 și la 9 octombrie 1988. Susține că are peste 250.000 de membri și mai multe organizații, inclusiv unele din această listă. Își propune să promoveze interesele poporului din Letonia și susține restructurarea. Președintele este Dainis Ivans. Deține publicația Atmoda în letonă și în rusă, dar publică și buletine neregulate.

Societatea Radicală a Frontului Popular al Letoniei (Latvijas Tautas Frontes Radikālā Apvienība) există de la 11 februarie 1989, când a avut loc cel de-al doilea congres, înainte de care organizația era cunoscută

drept Frontul Popular Informal. A fost constituită, sub cel din urmă nume, la 10 septembrie 1988, la Riga. Se pare că avea 1.552 de membri în noiembrie 1988. Are ca obiectiv să acționeze ca o aripă radicală a FTL. Liderii sunt: Imts Calitis, Imants Kulinskis, Janis Cakstins, Miervaldis Lacis și Serghei Egorionok.

Renaștere și Reinnoire (Atdzimšana un Atjaunosanas) a fost instituit la 14 iunie 1987. Are în jur de 20 de membri (mai ales clerici luterani letoni). Își propune să apere drepturile religioase. Liderii sunt: Vladimir Bogdanov și Serghei Egorionoc.

Potrivit unui raport al TASS de la 19 februarie 1988, existau peste 2.500 de asociații informale în Letonia. Numărul trebuie să fie, de fapt, mult mai mare. De la sfârșitul

lui 1988, noi organizații au luat ființă într-un număr uluitor; este vorba mai ales de diverse asociații profesionale (precum cele ale juristilor, medicilor, educatorilor și fermierilor) și grupuri culturale naționale (de exemplu, evrei, polonezi, estonieni, lituanieni, ruși, romi și moldoveni). Mai multe organizații, precum Asociația Surorilor Medicale, care existau pe când Letonia era independentă, au fost înființate din nou; dar nu deținem despre ele vreo informație.

Radio Europa Liberă (München) - Raport al secției de cercetare, condusă de dr M. Shafir. Document din „Arhiva 1989”, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (Traducere din limba engleză de Eliza DUMITRESCU)

anunțuri

CERERI ȘI OFERTE DE SERVICIU
Căutam gospodină pricepută pentru ajutor menajor, de două ori pe săptămână (avantaj locuință confortabilă). Acceptăm și din provincie.
Întreprinderea de turism, hoteluri și restaurante București, organizează concurs pentru ocuparea unui post de arhitect principal, conform Legii 12/1971.
Întreprindere încadrează urgent lucrător gestionar magazii distribuție jocuri și lucrător gestionar magazin jocuri.
Caut persoană internă, cadru sanitar, pentru îngrijirea unui vârstnic.

VÂNZĂRI
Vând bibliotecă, masă, patru scaune florentine, oglindă deosebită, stare excepțională, birou, covorașe persane, pendulă veche. După ora 17:30.
Vând stupi orientali fără albine și diverse materiale apicole, mașină Oltec zero kilometri.
Vând apartament trei camere,

zona Moșilor, încălzire bloc vechi, pentru garsonieră chirie sau proprietate, diverse piese mobilă.
Vând convenabil apartament două camere, confort I, etaj unu, bloc zona Militari, lângă Politehnica (zonă liniștită).
Vând planetare rulate 20.000 de kilometri, canapea pat, dulap bucatărie, mobilă dormitor copil, cuier, masuță și fotolii hol, preț convenabil.

CUMPĂRĂRI
Cumpăr miez de nucă, 20 de kilograme, de calitate, aparat auditiv de buzunar sau similar.
Cumpăr televizor color, frigider, video, congelator, adidași numărul 41 și autoradiocasetofon.
Cumpăr dubluradiocasetofon, mașină tricotat și radiocasetofon auto cu boxe, toate noi.
Cumpăr ceas model deosebit, Seiko, Omega numai water-resist, fosforescent, sigilat, telefon taste, audioscasete deosebite, acumulatori Renault 14, bicicletă damă nouă.

vremea

Vremea a început să se încălzească treptat. Cerul a fost variabil, mai mult noros în nord-vestul țării, unde, pe alocuri, a plouat. În rest, ploi izolate. Vântul a suflat slab până la moderat. Temperaturile minime au fost cuprinse, în general, între 4 și 14 grade, iar cele maxime, între 17 și 27 de grade, local mai ridicate în sud și sud-vest.

Dimineață s-a creat condiții de ceață în vestul și în centrul țării.
La București, vremea a continuat să se încălzească. Cerul a fost variabil și au fost condiții reduse de ploaie după-amiaza. Vântul a suflat slab. Temperaturile minime au fost cuprinse între 9 și 13 grade, iar cele maxime, între 24 și 28 de grade.

tv 25 mai 1989

19:00 Telegazeta
19:25 Agricultură - programe prioritare
Pășunile și pașistile - mai bine cultivate, mai riguros gospodărite
Redactor Radu Marian
19:45 File de glorioasă istorie
Permanențe
Redactor Maria Preduț
20:05 Laureți al Festivalului național „Cântarea României”
Redactor Eugen Dumitru
20:40 Învățământ - cercetare - producție

De la sonda-școală la sondele țării
Redactor Ion Chițulescu
21:00 Film serial
Cei care nu dispar
Producție a Televiziunii bulgare
Premiera pe țară
Cu: Eljana Popova, Atanas Atanasov, Peter Slabakov, Vera Delceva, Anna Petrova, Anton Karastoiyanov, Aneta Petrovska
Regia Nedelico Cernev
Episodul 4
21:50 Telegazeta
22:00 Închiderea programului

amintiri

La petreceri, tovarășele se puteau delecta cu lichior de căpsuni autentic românesc

Stop-cadru
ORIZONTAL: 1) Calea undelor - Pasărea... din grădiniță. 2) Prezentator de emisiuni - Cu drepturi strict personale (fem.). 3) Date peste cap. 4) Bun de glumă - Evoluție în ring la categoria ușoară. 5) Vânatoare de lupi. 6) A intra în bloc - Tip de rubască - O mare despărțire. 7) Ajutat de un măgar - Rezultat al degradării cu timpul. 8) Roșii de gătit (sg.). Carte de căpățâni. 9) Au puncte de vedere divergente (sg.). Cerc al geografilor. 10) Se potrivește perfect - Notă de îndreptat.

VERTICAL: 1) Nu le scapă amănuntele. 2) Trage la coș - Tare... verde. 3) Muncă grea în felul ei (pl.). 4) Mai târziu... de ieri (reg.). - Fir de ață albă. 5) Nici măcar o iotă! - Azi, mâine. 6) Starturi greșite la curse auto. 7) Prinse în labe (sg.). - Strâns cu ușă. 8) A da o masă - Garantează achitarea. 9) Străbătută de râuri - Frunțaș în armată. 10) Fire de vulpoi - A strange plante într-un ierbar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

Dictionar: IOT Revista Rebus, nr. 19/1989

Gorbaciov: „Ceaușescu a vorbit mult și în plus“

Analizii politici afirmă, adeseori, că soarta lui Nicolae Ceaușescu ar fi fost pecetluită definitiv la Malta, în cursul întâlnirii care a avut loc la 2-3 decembrie 1989, între Mihail Gorbaciov și George Bush. Documente provenite din arhivele fostei URSS dezvăluie un fapt care, deși îl bănuiam cu toții, nu a fost recunoscut niciodată în mod oficial: Ceaușescu nu se mai bucura, demult, de respectul și încrederea conducătorilor comuniști din țările frățuște. Urmând uzanțele unui protocol scortșos, exprimat prin tiparele propagandistice consacrate, presa vremii din țara noastră ne vorbea despre „întâlniri la cel mai înalt nivel” în cadrul cărora s-au „abordat probleme de interes comun”. În schimb, stenogramele Biroului Politic al PCUS, pun în evidență faptul că Ceaușescu devenise pentru Gorbaciov un personaj scădător, rupt de noile realități care erau pe cale de a se constitui. Iar la finalul întâlnirii care a avut loc la Moscova, în noiembrie 1986, era considerat un demagog care le spune doar „pe ale sale”. În plus, acest document confirmă zvonul care circula în 1989, referitor la faptul că Nicolae Ceaușescu ar dori să-l lase la cârma țării pe mezinul Nicușor. Privitor la acest aspect Gorbaciov spunea, că „deși în țară e dictatura lui Ceaușescu, în privința socialismului este pentru «socialismul ereditat», pentru «socialismul dinastic»”.

„Biroul Politic al PCUS 13 noiembrie 1986 Despre bilanțul întâlnirii de la Moscova, cu conducătorii statelor socialiste

Gorbaciov: La această întâlnire, noi am obținut mai mult decât în alți ani. Întâlnirea a reprezentat pentru el cel mai important eveniment atât din punctul de vedere al conținutului, cât și al noutăților. Ea răspunde întrutotul noii noastre politici. În primul rând, întâlnirea confirmă linia congresului XXVII în privința relațiilor din cadrul Comunității statelor socialiste. Toate ideile congresului, toate modalitățile de abordare în politică au fost însușite de către prieteni. Totodată, ca urmare a presiunii exercitate de către cei ce muncesc și de către masa par-

tidului, hotărârile Congresului XXVII au fost însușite. În al doilea rând, au fost enunțate principiile referitoare la relațiile în cadrul Comunității statelor socialiste, ele fiind susținute de către toți Ceaușescu, în special, a fost multumit: în sfârșit, chipurile, a fost înșușită concepția lui (răsete). Tovarășii au fost recunoscători pentru faptul că noi am evaluat în spirit autocritic trecutul și ne-am asumat acest trecut. «Pentru prima dată frățuști. Urmând uzanțele unui protocol scortșos, exprimat prin tiparele propagandistice consacrate, presa vremii din țara noastră ne vorbea despre „întâlniri la cel mai înalt nivel” în cadrul cărora s-au „abordat probleme de interes comun”. În al patrulea rând: am făcut bine că am invitat membrii ne-europeni ai Comunității. S-a afirmat în concluzia că problema slabei dezvoltări a Consiliului Economic de Ajutor Reciproc trebuie revăzută. Lipsa relațiilor în această problemă este de neadmis. Ei văd lucrurile astfel: să fie relații, URSS să ajute. Iar alții (RDG, Ungaria), chiar doresc să obțină ceva din slăbiciunea altora. Sunt însă semnamente că și «cei slabi» se reorganizează. Fidel, de exemplu, se pare că a înțeles că a stricat ceva. Vietnam și-a impus obiective realiste pentru congresele care urmează. Sunt înclinați să mizeze pe rezolvarea problemei alimentare, a celei de producere de mărfuri, a problemelor cetățeanului. Într-un cuvânt, începe reevaluarea. Noi am blocat mulți bani acolo, în țările slab dezvoltate.

Propun să elaborăm un program separat pentru statele slab dezvoltate din cadrul CAER și să-l analizăm într-una din întâlnirile viitoare cu conducătorii statelor socialiste. În al cincilea rând: un loc important l-a ocupat problema cooperării în domeniul suprastructurii (ideologiei). Aici au fost mai multe critici decât în domeniul economic. Aici, Jaruzelsky a fost cel mai consistent. În legătură cu cea de-a 70-a aniversare noi propunem o întâlnire informală a delegațiilor, care vor sosi la aniversare. Secretarii generali au sprijinit această propunere. Mă gândesc însă că nu trebuie să-i invităm doar pe comuniști,

ci și pe alții, care vor dori. Ceaușescu, din rând, le-a spus pe ale sale. Mai rău decât înainte. Mai ales în problemele internaționale. A vorbit mult și în plus; multă demagogie. De exemplu: «Despre reformă (perestroika, în original - n. l. c.), cică trebuie vorbit în plan tactic, iar strategia noastră să fie comunismul!». A pus în umbră perestroika: «Ce să mai reformăm? În România, demult s-a reformat!». Ar trebui decorat (el - n. l. c.) pentru democrație, deși în țară e dictatura lui Ceaușescu, în privința socialismului este pentru «socialismul ereditat», pentru «socialismul dinastic». Ne-a spus: «Nu sunt necesare noi modalități de cooperare, însă România nu se va pronunța împotriva utilizării noilor forme de colaborare». Fidel a fost multumit de întâlnire. El consideră Africa drept «veriga slabă» a lanțului dominației imperiale, unde trebuie rupt. S-a plăns de slaba înarmare a militarilor cubanezi din Angola. Ne roagă să-i dăm înapoi, în Angola, pe generalul Kurocinka. Mi-a pus o întrebare: «De ce Papa merge în America Latină, iar Gorbaciov nu?». Jaruzelski a contribuit cel mai mult. Are o mulțime de probleme, dar este convins că se va descurca. Când eram doar noi doi mi-a spus: «Mai uit la colegi - îmi spune - și nimic nu va învinși din ei. Ceaușescu nu va face nimic din ce am hotărât. Iar ceilalți, pur și simplu, nu pot pentru că sunt bătrâni, obosiți. Haideți «să tragem căruța» împreună, eu cu dumneavoastră. Kadar nu prea ne-a ajutat de data aceasta cu multe idei. Însă este un om politic înțelept și maleabil. Cu noi este fără rezerve. Își imaginează foarte bine ce îl așteaptă în țară. Nu sunt motive de neliniște. I-am spus: doar SUA vă propun, de facto, să o rupeți cu URSS, iar atunci vă vor ajuta. I-am făcut o aluzie: vă ajunge să stați în două luni. Evaluarea care a dat-o economiei Ungariei, concordă cu a noastră.

Cu Husak am avut o bună convorbire. Am dezbătut totul. Era multumit când i-am spus că îl sprijinim, și ne-a rugat să îl sprijinim să realizeze cotitura. Mi-a lăsat proiectul raportului său la Plenara CC al PCCh. Vietnamul este o țară importantă, poporul este puternic; un sprijin de

nădejde în planurile noastre strategice. Întâlnirea mi-a dat un sentiment de încredere, că putem rezolva problemele și în URSS, și în Comunitatea statelor socialiste.” (105-107)

După întâlnirea oficială la nivel înalt de la Moscova, imaginea internațională a lui Ceaușescu a continuat să se deterioreze în mod galopant. Dar noi nu aflăm mai nimic despre asta. Tot ceea ce trebuia să știm, era că „Mărețul Cărmaci” este o personalitate de nivel mondial, al cărui cuvânt atâră greu în politica lumii.

În iunie 1987 Mihail Gorbaciov a făcut o vizită oficială la București. Aici, acasă, noi toți aflasem ceva despre „Perestroika” și priveam către „Gorby” cu simpatie și, de ce nu, cu speranță. Dar nu aveam de unde să știm că, la întoarcerea la Moscova, el spunea despre Ceaușescu că este deosebit de impertinent, marcat de suficiență, fanfaronadă și tendința de a-i „învința și povătu pe toți”. Iar în ceea ce privea problemele internaționale, avea în minte doar „haos și vărtej”.

„Biroul Politic al PCUS 4 iunie 1987

Despre vizita lui Gorbaciov în România
Gorbaciov: Principialitatea și răbdarea noastră în relația cu Ceaușescu și cu țara, în general, l-au scuzat. Impresionează construcțiile care se execută în București. O arhitectură ambițioasă. Ceaușescu a comunicat că, în 1990, problema locuințelor va fi rezolvată. Însă situația oamenilor este extrem de dificilă. 10 kg de carne pe cap de locuitor, pe an. Datoria externă este de aproximativ 3 miliarde de dolari. Sunt probleme cu căldura, alimentele, bunurile de larg consum și energia electrică.
Ceaușescu ne-a încredințat tot timpul că la el totul a fost demult rezolvat. Mă uit la el, îl ascult și mă simt prost. La el totul a fost deja hotărât: și în problema democrației, și în problema alegerilor libere și în problema cooperatistă și a drepturilor colectivelor de muncă. Când am ieșit în stradă de la Ceaușescu, reacția oamenilor a fost